

2. Власов И.С. Как происходит назначение на судебскую должность в различных странах// Юстиция. –2008. – №15. – С. 24-28
3. Марцинкевич А.М. Вимоги до кандидатів на посаду судді: зарубіжний досвід/ А.М. Марцинкевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/Downloads/Nzlubp_2011_7_88.pdf
4. Немецкий закон о судьях: Пер. снем.– Бонн: “ИНТЕР-НАЦИОНЕС”, 2003. – 25 с.

Каріна Володимирівна Литвиненко – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Львівна Білоус** – доцент кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Поява та функціонування будь-якої держави та права безпосередньо пов'язані з трансформацією соціальних засобів примусу, у тому числі й різновидів соціальної відповідальності, що виявляється в появі юридичної відповідальності, яка є особливою формою державно-владного примусового впливу на розвиток суспільства. [1, с. 44].

Проблематика юридичної відповідальності, її дослідження є одним із найважливіших питань у теорії держави і права, ця тема викликає чимало дискусій серед науковців, а саме питання розглядали: Б. Базилев, О. Скаун, А. Чірков, Р. Хачатурова та інші.

В українській мові «відповідальність» означає «покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну роботу, дії, вчинки, слова» [3, с. 751]. Термін «відповідальність» можна розглядати у різних аспектах, не тільки як категорію права, і як категорію філософії, етики, соціології, психології, політології. Цей термін, як зазначає, В. Г. Буткевич, був запозичений юристами у XVII–XVIII сторіччях з англійської політико-філософської літератури [5, с. 23]. При цьому варто враховувати, що відповідальність є складним загально-соціальним явищем.

У юридичній науці немає єдиного розуміння поняття, природи та місця юридичної відповідальності в системі права, однак очевидно, що юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності. У термін «відповідальність» подекуди вкладається різний зміст, але найбільш часто маються на увазі обов'язок та покарання. У першому випадку мова йде про активний аспект відповідальності, в якому вона виступає як усвідомлення особою свого місця в суспільстві, своєї ролі в

суспільному прогресі, особистої участі в справах держави. Відповідальність в цьому змісті є своєрідним моральним й політичним регулятором поведінки.

У другому випадку відповідальність розглядається в ретроспективному аспекті – як відповідальність за діяння, що мало місце в минулому. В цьому разі вона полягає, з одного боку, у зазначенні особою несприятливих наслідків своєї поведінки, а з другого – у завданні цієї особою певних позбавлень та обмежень, адекватній негативній реакції суспільства на її вчинок. Деякі вчені взагалі вважають, що про юридичну відповідальність можна говорити лише в плані покарання (в широкому розумінні цього слова). Так чи інакше, юридична відповідальність нерозривно пов'язана з державою, що накладає серйозний відбиток на її зміст [1, с. 44].

Одним із ключових засобів реалізації державно-владного управління та правового регулювання є різновиди юридичної відповідальності [1, с. 44]. Найдоцільнішою у практичному відношенні можна вважати класифікацію за характером санкцій і за галузевою ознакою. За галузевою ознакою виділяють такі види юридичної відповідальності, як кримінальна, адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова, конституційна і міжнародно-правова [4, с. 45]. Серед розмаїття наукових поглядів щодо змісту, природи та класифікації юридичної відповідальності, розрізняють два основних погляди на цю проблему – юридична відповідальність у ретроспективному (негативному) та перспективному (позитивному) ракурсі. Суть юридичної відповідальності полягає у свідомому ініціативному виконанні моральних, юридичних та інших обов'язків, в усвідомленні свого вчинку перед суспільством, державою, іншими членами суспільства (позитивна), а також відповідальність за минуле поведіння, що суперечить визначеним соціальним, у тому числі юридичним, нормам.

Сталий підхід щодо розуміння юридичної відповідальності (через позитивну та негативну складові) сформувався лише в другій половині XX ст. Так, О. Скакун вважає, що юридична відповідальність це передбачені законом вид і міра обов'язку правопорушника потерпати примусового державно-владного позбавлення благ особистого, організаційного і майнового характеру у правовідносинах, що виникають між ним і державою з факту правопорушення [6, с. 430]. Науковець Б. Базилев зазначає, що інститут відповідальності є загальним, комплексним за змістом, своєрідним за структурою, охоронним за призначенням, функціональним інститутом права [2, с. 47]. А. Чірков вказує, що інститут відповідальності є функціональним міжгалузевим комплексним інститутом, що забезпечує «наскрізну» регламентацію важливих відносин, пов'язаних із залученням правопорушника до відповідальності [8, с. 9]. На думку Р. Хачатурова, інститут відповідальності регулює відносини, які держава закріплює і розвиває, а також відносини, що виникають з правопорушень [7, с. 241].

Отже, інститут юридичної відповідальності є складним міжгалузевим інститутом, що становить сукупність однорідних охоронних правових норм різних галузей права, які реалізуються по факту протиправної поведінки суб'єкта, притягнення його до відповідальності, відновлення правопорядку, верховенства права та справедливості.

На жаль, юридична відповідальність може слугувати не тільки меті зміцнення законності і захисту порушених прав та свобод людини. В руках держави вона легко може перетворитися на легалізований засіб розправи з «інакомислячими» і масових репресій, чому знаходимо в історії чимало жаклих свідчень. Для того щоб юридична відповідальність не оберталася на свою протилежність, юридична наука і практика виробили низку принципів, дотримуючись яких, держава діє в рамках законності і не переходить тієї межі, за якої реакція на правопорушення сама стає новим правопорушенням.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок щодо багатогранності категорії «юридична відповідальність». Юридична відповідальність є особливим різновидом соціальної відповідальності, засобом державного забезпечення, охорони і захисту як природного так і позитивного права, у зв'язку з правомірною або протиправною поведінкою суб'єктів суспільних відносин.

Література

1. Аземша І. Б. Особливості формування інституту юридичної відповідальності в Україні / І. Б. Аземша // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 44–49.
2. Базылев Б. Т. Юридическая ответственность (теоретические вопросы) / Б. Т. Базылев. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1985. – 120 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Близько 170000 слів та словосполучень / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2001. – 1440 с.
4. Грек Т. Б. Правова природа юридичної відповідальності: поняття, принципи та види / Т. Б. Грек // Адвокат. – 2010. – № 10 (121). – С. 41–45.
5. Іванова О. І. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності / О. І. Іванова // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – № 3 (25). – С. 21–25.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : [підручник] / О. Ф. Скакун. – Х. : Еспада, 2006. – 656 с.
7. Хачатуров Р. Л. Теория государства и права / Р. Л. Хачатуров, Д. А. Липинский – Тольятти : Акцент, 1995. – 466 с.
8. Чирков А. П. Ответственность в системе законодательства : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства, история правовых учений» / А. П. Чирков. – М., 1989. – 18 с.